

Pääkirjoitus

Sosiologia yleissosiologisena lehtenä

Janne Autto & Maiju Saarreharju

Vuosikymmenen vaihtuessa *Sociologia*-lehden toimitus siirtyi Lapin yliopistoon. Orientoiduimme alkaneeseen toimituskauteen tarkastelemaan, millaista oli *Sociologia*-lehden sosiologia viime vuosikymmenellä. Sosiologian valtavirrasta puhuttaessa herää usein kysymys, mikä on sen valtavirtaa ja mikä ei. Halusimmekin saada käsityksen myös *Sociologia*-lehden valtavirrasta tai -virroista. Kävimme läpi lehden Artikkelit-osiossa vuosien 2010–2019 aikana julkaistut 141 artikkelia tarkastellen ennen kaikkea, millaisiin tutkimuskohteisiin artikkelit keskittyvät. Lisäksi kiinnitimme huomiota siihen, millaisia teorioita, aineistoja ja menetelmiä artikkelit pitävät sisällään.

Artikkeleissa on erotettavissa neljä yleistä tutkimuskohdetta. Ensinnäkin löysimme yhteensä 28 työtä ja työelämää tarkastelevaa artikkelia. Vuosikymmenen alkupuolella ilmestyi esimerkiksi erikoisnumero työn globalisaatiosta (3/2013). Toiseksi sukupuoli ja tasa-arvo olivat tutkimuskohteena yhteensä 17 artikkelissa. Kolmanneksi artikkeleiden joukossa oli 15 maahanmuuttoa tarkastelevaa artikkelia. Vuosikymmenen lopulla ilmestyi rajoja, siirtolaisuutta ja epävirallista muuttoliikettä käsittelevä erikoisnumerokin (4/2018). Neljänneksi

löysimme yhteensä 12 perhettä, parisuhteita ja vanhemmuutta käsittelevää artikkelia. Näihin liittyen lehdessä julkaistiin esimerkiksi erityisesti läheisyyden sidoksellisuuden keskittyvä erikoisnumero (2/2014). Varsinkin nämä neljä artikkeleiden ryhmää sisältävät valinnanvaraa hyödynnettäessä lehden artikkeleita opetuksessa ja tutkimuksessa.

Lisäksi artikkeleiden tutkimuskohteet edustavat usein yleisiä sosiologisen tutkimuksen kohteita, jotka ovat tuttuja myös sosiologian konferenssien vakituisista työryhmistä. Tällaisia ovat esimerkiksi yhteiskuntaluokat, politiikka mukaan lukien yhteiskunnalliset liikkeet ja demokratiaan liittyvät kysymykset, koulutus ja kasvatus sekä päihteet ja riippuvuus. Artikkeleiden joukkoon mahtuu kuitenkin myös vähemmän yleisiä tutkimuksen kohteita, kuten alkuperäiskansat.

Sosiologiaan kohdistuu odotuksia tieteenalana, joka tarttuu ajankohtaisiin ilmiöihin, tarkastelee niitä kriittisesti, ”juuriin menemällä” (Kinnunen 2019, 86), ja näin lisää niitä koskevaa ymmärrystä. *Sociologia*-lehden artikkelit ovat vastanneet näihin odotuksiin etenkin edellä mainittujen tutkimuskohteiden osalta. Toisaalta on myös ilmiöitä, jotka

ovat olleet näkyvästi esillä 2010-luvun julkisissa keskusteluissa mutta jääneet artikkeleissa vähälle huomiolle. Ehkä yllättävintä on ilmastonmuutosta tarkastelevien artikkeleiden puuttuminen lähes kokonaan. Finanssikriisiä ja sitä seurannutta talouskuripolitiikkaa käsitteli artikkeleista vain muutama. Myös väestön ikääntyminen on yksi katveeseen jääneistä ilmiöistä. Tällaisten huomioiden kohdalla herää kysymys, onko kyse siitä, että tietyt yhteiskunnallisesti tärkeät ilmiöt eivät ole valikoituneet sosiologien tutkimuskohteeksi, vai siitä, että *Sociologia* ei ole jostain syystä valikoitunut näitä ilmiöitä käsittelevien artikkeleiden julkaisijaksi?

Teoreettisten virtausten hahmottaminen olisi vaatinut lähemmän tarkastelun kuin mihin meillä oli mahdollisuus. Näin erityisesti siksi, että teoreettinen lähestymistapa on usein enemmän teoreettisten ajatusten ja käsitteiden kudelma kuin jonkin tietyn teorian tai käsitteen suoraviivaista soveltamista. Joitakin havaintoja pystyimme kuitenkin tältä osin tekemään. Esimerkiksi Luc Boltanskin ja Laurent Thévenot'n vuonna 2006 englanniksi käännetyn *On Justification* -teoksen vaikutus näkyi useissa artikkeleissa, mitä vauhditti poliittisen ja moraalisen sosiologian erikoisnumero (1/2011). Myös materiaallinen sosiologia oli vahvasti esillä. Siitäkin julkaistiin erikoisnumero (3/2013). Artikkelit keskittyivät ilahduttavan usein teoreettisiin ja metodologisiin keskusteluihin. Esimerkkinä tällaisista mainittakoon kokeellisen sosiologian erikoisnumeron (2/2015) artikkelit.

Ajoittain on keskusteltu siitä, onko empiirinen tutkimus – varsinkin laadullisen tutkimuksen yleistymisen myötä – sysännyt teoreettisen tutkimusotteen sosiologian ja yleisemminkin yhteiskuntatieteiden marginaaliin. Toisaalta on keskusteltu myös siitä, onko suomalaisessa sosiologiassa teoreettisella tutkimuksella mahdollisesti turhankin vahva asema suhteessa empiiriseen tutkimukseen. (Näistä keskusteluista tarkemmin esim. Malmberg 2014; Alasuutari 2010; 2014; Ero-

la, Räsänen & Härkönen 2005; Erola & Räsänen 2014, 23–24; Valkonen 2014.) Teoreettisen ja empiirisen tutkimuksen välinen jaottelu on kuitenkin ongelmallinen (ks. Alasuutari 2010; 2014; Alastalo 2006). Esimerkiksi empiirisen aineiston käyttäminen ei tarkoita, ettei artikkeli sisältäisi teoreettista kontribuutiota. Jaottelujen ongelmallisuudesta huolimatta tarkastelimme artikkeleja myös sen suhteen, käytettiinkö niissä empiiristä aineistoa vai ei sekä oliko tutkimusote laadullinen tai määrällinen. Odotustemme mukaisesti lehdessä julkaistiin enemmän empiiristä aineistoa hyödyntäviä artikkeleita kuin sellaisia, joissa empiiristä aineistoa ei käytetty tai joissa empiria toimi vain havainnollistavana esimerkkinä. Viimeksi mainittuja oli noin viidennes artikkeleista. Laadullinen tutkimusote puolestaan oli selvästi yleisempi kuin määrällinen, mutta määrälliseen tutkimukseen perustuvia artikkeleita julkaistiin tasaiseen tahtiin. Joukkoon mahtui myös määrällistä ja laadullista tutkimusta yhdisteleviä artikkeleja.

Kaiken kaikkiaan *Sociologiaa* voi hyvällä syyllä luonnehtia yleissosiologiseksi lehdeksi. Tällaisena *Sociologia* tulee alkaneella toimituskaudellakin palvelemaan suomalaista sosiologiaa ja kotimaista tiedejulkaisemista. Vaikka edellä keskityimmekin Artikkelit-osioon, haluamme korostaa myös Avauksia ja keskusteluja -osaston puheenvuorojen sekä kirja-arvioiden keskeistä merkitystä lehden ajankohtaisuudelle ja monipuolisuudelle.

* * *

Vaikka vuoden ensimmäisen numeron artikkelit käsittelevätkin toisistaan poikkeavia aiheita, niiden jaettuina teemoina erottuvat erityisesti yhteiskuntaluokka ja yhteiskunnallinen keskustelu. Mari Käyhkön artikkelissa puheenvuoron saavat työläistäustaiset akateemiset naiset, jotka opettavat yliopistossa. Muistelutyömenetelmän avulla kerätyt kertomukset arjen luokkakokemuksista valottavat luokan ja sukupuolen kytköksiä muun muassa

vierauden, riittämättömyyden ja häpeän mutta myös ylpeyden kokemuksiin yliopistotyössä. Korkeakoulututkinnon näennäinen keskiluokkaistava vaikutus ei synnytä tunnetta akateemiseen yhteisöön kuulumisesta eikä keskiyläluokkaiselle kulttuurille perustuva yliopistoinstituutio anna naisten unohtaa taustaansa. Erityisesti akateeminen maailma oman maakuntayliopiston ulkopuolella koetaan etäiseksi ja uusliberaalin korkeakoulumallin mukaiseen kilpailuasettelmaan ei omien kykyjen riittämättömyyden tai uupumuksen pelon vuoksi haluta lähteä mukaan. Viime kädessä luokkakokemuksia hallitsee pysyvä seisahtuneen sosiaalisen muodonmuutoksen tila.

Robert Putnamin ja Pierre Bourdieun teorioita yhdistellen Minna Tuominen ja Elina Kilpi-Jakonen analysoivat yhteiskuntaluokan, sosiaalisen pääoman ja subjektiivisen hyvinvoinnin välisiä yhteyksiä. Ottamalla huomioon putnamilaisen pääoma-ajattelun kaikki keskeiset sosiaaliset ulottuvuudet he syventävät keskustelua sosiaalisen pääoman ja luokan välisestä yhteydestä sekä tarkastelevat yhteiskuntaluokkien välistä vaihtelua sosiaalisen pääoman määrässä. He selvittävät myös, mitkä sosiaalisen pääoman ulottuvuuksista vaikuttavat yksilöiden kokemaan hyvinvointiin. European Social Surveyn Suomen otoksen analyysi paljastaa, kuinka erot yhteiskuntaluokkien välillä ovat systemaattisia: työväenluokalla on kaikilla mittareilla vähemmän sosiaalista pääomaa kuin muilla, kun taas Tuomisen ja Kilpi-Jakosen rajaamalla professioluokalla on sitä muita enemmän. Vaikka Suomea pidetään valtiona, jossa sosiaalinen tasa-arvo on pitkälti saavutettu, sosiaalisen pääoman jakautumisessa on silti selviä eroja. Hyvinvointiin ja onnellisuuteen liittyvää yhteiskunnallista eriarvoisuutta voitaisiinkin vähentää vahvistamalla eritoten alempien yhteiskuntaluokkien sosiaalista pääomaa.

Jukka Syväterä esittelee tieteen monitahoista käyttöä poliittisen keskustelun auktoriteettina. Hän

tarkastelee tieteen auktoriteettia analysoimalla lakialoitteita koskevia eduskunnan täysistuntojen pöytäkirjoja episteemisen hallinnan teoreettisesta viitekehystä. Tyypillisesti tiedettä ja sen tuottamia tutkimustuloksia on käytetty tiedollisena tukena silloin, kun poliitikot ovat halunneet lisätä argumenttiansa uskottavuutta tai horjuttaa poliittisten vastustajiensa argumentaatiota. Syväterän artikkeli osoittaa, että tiedettä käytetään poliittisessa keskustelussa paitsi ontologisenä myös kapasiteettiin perustuvana, moraalisenä ja karismaattisena auktoriteettina. Tulokset täydentävät ymmärrystä episteemisestä hallinnasta ja toimivat esimerkkinä siitä, kuinka auktoriteetin lajien analyttistä jäsenystä voidaan soveltaa empiiriseen analyysiin.

Pääkaupunkiseudun peruskouluikäisten poikien haastatteluita analysoinut Marja Peltola osallistuu artikkelillaan viime vuosien aikana vilkkaana käyneeseen julkiseen keskusteluun pojista ja maskuliinisuuksista. Peltola vastaa myös osaltaan inklusiivisen maskuliinisuuden teorian puutteisiin tutkimalla monietnistä ja toisistaan poikkeavilta sosioekonomisilta alueilta tulevaa poikajoukkoa huomauttaen, että etnisyys ja yhteiskuntaluokka puitteistavat maskuliinisuuksien rajoja ja hierarkioita. Peltolan haastattelemat pojat kertovat sosiaalisista suhteistaan sekä kavereihin että vanhempiin. Läheissuhteita Peltola tarkastelee kokonaisuutena, jossa sekä yksittäiset suhteet että suhdekimppujen keskinäiset suhteet ovat merkittäviä. Kertomuksissaan pojat yhtäältä kritisoivat perinteisiä maskuliinisuuden normeja ja toisaalta toistavat niitä maskuliinisuuden hierarkioihin kytkeytyviä esteitä, jotka vaikeuttavat tunteiden jakamista läheissuhteissa. Ristiriitaisuudesta muodostuu maskuliinisuuskerronnan keskeinen elementti.

* * *

Esitämme lämpimät kiitokset edeltäjillemme Riikka Homaselle ja Marianne Mäkelinille erin-

omaisesta ja tinkimättömästä työstä lehden hyväksi kahden edellisen vuoden aikana. Heidän taidolla avaamalla ladulla on mieluisaa suunnata eteenpäin.

Lehden toimituskunnan kokoonpanossa tapahtui vuodenvaihteessa muutoksia. Toimituskunnan jättivät Sanna Aaltonen (Itä-Suomen yliopisto) ja Markku Lonkila (Jyväskylän yliopisto). Kiitämme Sannaa ja Markkua heidän arvokkaasta panoksestaan lehden hyväksi. Lehden päätoimittajan vaihtuessa toimituskuntaan haetaan uusia jäseniä avoimella haulla. Tällä kertaa Westermarck-seuran johtokunta sekä lehden entinen ja nykyinen päätoimittaja valitsivat hakemusten perusteella toimituskuntaan Hanna-Mari Husun (Jyväskylän yliopisto) ja Hanna Ylöstalón (Turun yliopisto). Toivotamme Hanna-Marin ja Hannan lämpimästi tervetulleiksi *Sosiologian* toimituskuntaan!

Kirjallisuus

- ALASTALO, MARJA (2006) Sosiologian suhdanteista. *Sosiologia* 43: 2, 122–123.
- ALASUUTARI, PERTTI (2010) The rise and relevance of qualitative research. *International Journal of Social Research Methodology* 13: 2, 139–155.
- ALASUUTARI, PERTTI (2014) Empiirisestä ja teoreettisesta tutkimustyylistä. *Media & viestintä* 37: 2, 81–88.
- EROLA, JANI & RÄSÄNEN, PEKKA (2014) 1. Sosiologinen lähestymistapa. Teoksessa *Johdatus sosiologian perusteisiin*, toim. Jani Erola & Pekka Räsänen. Helsinki: Gaudeamus, 11–27.
- KINNUNEN, MERJA (2019) Sosiologian lupaus. Sosiologian professori Merja Kinnusen jäähyväisluento 26.10.2018, Lapin yliopisto. *Sosiologia* 56: 1, 79–91.
- MALMBERG, TARMO (2014) Teoreettinen tutkimus joukkoviestintä- ja mediatieteen intellektuaalisena tyylinä. *Media & viestintä* 37: 2, 57–80.
- RÄSÄNEN, PEKKA, EROLA, JANI & HÄRKÖNEN, JUHA (2005) Teoria ja tutkimus *Sosiologia*-lehdessä. *Sosiologia* 42: 4, 309–314.
- VALKONEN, JARNO (2014) Sosiologiaa eheyttämässä. Kirjarvio. *Sosiologia* 51: 3, 290–292.